

A KÖZÉPISKOLÁSOK MŰVÉSZETI VETÉLKEDŐJE MŰFORDÍTÁSI VERSENYÉNEK ANYAGÁBÓL

ÚTBAN HAZAFELÉ

WILLIAM SAROYAN

Ez a völgy – gondolta –, ez az egész vidék itt a hegyek között az enyém, az otthonom, az a hely, amelyről álmodozom, és minden olyan, amilyen volt, semmi sem változott: az öntözők még mindig körbe-körbe fröcskölnek a Bermuda-füves gyepen, a régi jó szülőváros egyszerűségével, valóságával.

Amint az Alvin utcán sétált, örömmel töltötte el az, hogy megint itthon van. Minden szép volt, mindennapi és jó, a föld, a készülő vacsorák, a füst illata, a fejlődő növényekkel teli völgy gazdag nyári levegője, a növekedő szőlőtőkék, érő sárgabarackok, az édes illatot árasztó leánder, olyan mint valaha. Nagyt lélegzett, mélyen beszívta tüdejébe az otthon illatát, és mosolygott magában. Kánikula volt. Érzékei már évek óta nem reagáltak ilyen tisztán és világosan a földre, most pedig még lélegezni is öröm volt. A tiszta levegő mindent annyira éléssé tett, hogy séta közben érezte a létezés nagyszerűségét, az anyag, az alak, a mozgás és az értelem birtoklásának dicsőségét, a pusztá földi lét megtartásának áhítatát.

– Víz – gondolta, hallva a gyeplocsoló puha csobbanását –, megkóstolni az otthon vizét, a völgy tökéletes, hűs vizét; egyszerűen szomjazni, és vízzel oltani azt el: ez maga a beteljesülés, az élet értelme.

Megpillantott egy öregembert, aki egy locsolócsövet tartott néhány muskátli fölé, és a szomszéd odaküldte hozzá.

– Jó estét – mondta csendesesen –, kaphatnék egy kis vizet?

Az öregember lassan, nagy árnyékával a falon megfordult, hogy a fiatalember arcába nézhessen, csodálkozott és elégedett volt.

– Noná – mondta –, tessék – és a csövet a fiatalember kezébe nyomta. – Ez oszt víz – mondta az öregember. – Ez a San Joaquin völgynek a vize, fogadni merek, hogy a legjobb. Attól a víztől ott fenn, Friscóban, felfordul a gyomrom, semmi fze. És lent, Los Angelesben, no, annak meg olyan az íze, mint a ricinus-olajnak, nem is fér a fejembe, hogy tud annyi ember ott lakni éveken át.

Míg az öregember beszélt, ő azalatt hallgatta, amint a víz a csőből vékonyan szökellve, tisztán a földre esett, és gyorsan beszívódott a talajba.

– Igaza van – mondta –, igaza van. A mi vízünk a legjobb a világon.

Odahajtotta a fejét a kiömlő vízhez, és inni kezdett. A víz édes, finom íze csodálattal töltötte el, és ivás közben ezt gondolta: Istenem, ez pompás! Érezte, ahogyan a víz szétárad benne, felfrissíti és lehűti. Mikor már kifogyott a szuszából, felemelte a fejét, és ezt mondta az öregembernek: – Elég szerencsések vagyunk, mi, völgyi emberek.

Ismét lehajtotta a fejét a vízhez, és élvezettel nevetve magában megint kortyolni kezdte a csobogó nedűt. Úgy érezte, mintha nem tudna eleget inni, minél többet ivott, annál jobban ízlett, és annál többet kívánt belőle.

Az öregember elámult.

– Te majdnem félvödörnyit ittál – mondta.

Még mindig a vizet kortyolta, de hallotta, amit az öregember mondott, és ismét felemelte a fejét: – Azt hiszem, igen. Tényleg jó íze van.

Megtörölte a száját egy zsebkendővel, de még mindig szorongatta a csövet, még mindig inni akart. Abban a vízben benne volt az egész völgy, minden világosság, minden jószág, egyszerűség, valóság.

– Te jó isten – mondta az öregember. – Tényleg szomjas voltál. Mégis, mikor ittál utoljára?

– Két éve – felelte –, úgy értem, két éve annak, hogy ebből a vízből ittam. Távol voltam, utazgattam. Épp most jöttem vissza. Itt születtem a G. utcán túl; két évig voltam távol, és épp most jöttem vissza. Nagyon is jó visszajönni, elhíheti. Szeretem ezt a helyet. Majd munkát keresek és letelepszem.

Megint a víz fölé hajtotta a fejét, és ivott még néhány kortyot, majd odaadta a csövet az öregembernek.

– Te aztán nagyon szomjas voltál – mondta az öregember. – Még életemben nem láttam bárkit is ennyi vizet inni egyszerre. Nagyon jó volt nézni, ahogyan azt a vizet nyelted.

Továbbment az Alvin utcán mormogva magában, miközben az öregember bámult utána.

– Jó visszajönni – gondolta a fiatalember –, a legóriásibb hiba, amit valaha is vétettem: így visszajönni.

Minden hiba volt, amit valaha is tett, és az a hiba egyike volt a jó hibáknak. San Franciscóból jött délre, anélkül, hogy a hazatérésre gondolt volna; úgy tervezte, hogy egészen Mercedig jön délre megállapodva ott egy darabig, és utána visszamegy, de amikor már erre a vidékre került, az már sok volt. Élvezte, hogy városi öltözékben az országút mellett állt és stoppolt.

Egyik kisváros jött a másik után, és íme, itt találta magát, este hétkor szülővárosának utcáin sétálva. Ez óriási volt, nagyon mulatságos, a víz pedig pompás. Nem volt messze a várostól, magától a központtól, és így láthatott a magasabb épületek közül egyet-kettőt, a Pacific Gas & Electric Buildinget,

teljesen kivilágítva színes fényekkel, és egy másikat, egy magasabbat, amelyet még eddig nem látott.

– Ez új – gondolta –, akkor építhették, mialatt távol voltam; nocsak-nocsak, fejlődünk!

A Fulton utcánál elfordult, és a város felé vette az irányt. Nagyon jól nézett ki onnan, messzinek, szépnek és kicsinek tűnt; nagyon eredeti, igazi csendes kisváros, olyan hely, ahol élni lehetne, letelepedhetne, megnősülne, otthonra lelne, gyerekekre, munkára és a többire, ami ezzel jár. Ez volt minden vágya. A völgy levegője, vize, és az egész hely valósága, a völgyi élet tisztasága, az emberek egyszerűsége.

A központban minden a régi: az áruházak nevei, az utcán sétáló emberek és a lassan haladó autók: fiúk kocsiban lányokat próbálnak felszedni, ez mindig is így volt, semmi sem változott. Arcok haladtak el mellette, akiket még kamaszkorában ismert, emberek, akiket névről nem ismert, és azután látta Tony Roccát, a régi pajtását, amint az utcán éppen felé haladt, és látta, hogy Tony felismerte őt. Megállt, megvárta, míg Tony a közelébe ér. Minden olyan volt, mint egy álombeli találkozás: különös, majdnem hihetetlen. Már álmodott kettőjükéről, amint meglógtak a suliból, hogy úszni menjenek, hogy kimenjenek a nagy vásárra, hogy beosonjanak egy moziba, és most megint itt van ez a nagy legény lusta, hanyag járásával és egy víg olasz vigyorral. Jó érzés töltötte el és örült, hogy tévedésből visszajött.

Megállt, megvárta Tonyt amint a közelébe ér, mosolygott rá, képtelen volt megszólalni. A két fiú kezét fogott, szeretettel ütögetni kezdték egymást, hangosan nevetve és egymást szidva.

– Hol a fenében voltál? – kérdezte Tony, és hangosan nevetve hasba ütötte a barátját.

– Tonykám – mondta –, jó, öreg ütődött Tony. Istenem, de jó, hogy látlak! Azt hittem, talán már meghaltál. Mi a fenét csináltál, mióta elmentem?

Félreugrott egy másik ütéstől, és odavágott a barátja mellkasára. Olaszul szidta Tonyt azokkal a szavakkal, melyeket évekkal ezelőtt Tonytól tanult, és Tony oroszul szidta őt vissza.

– Haza kell mennem – mondta végül. – Nem tudják, hogy itt vagyok. El kell mennem megnézni őket. Alig várom, hogy láthassam Paul öcsémet.

Továbbment az utcán, és közben Tonyt mosolygott. Megint nagyon jól elszórakozhatnának. Megint elmehetnének úszni úgy, mint mikor még gyerekek voltak. Óriási volt visszatérni.

Amint az üzletek előtt haladt el, arra gondolt, hogy venni kellene az édesanyjának egy kis ajándékot, valami apróságnak megörülne. De kevés pénz volt, és minden, amit elfogadhatónak talált, drága volt. – Majd később veszek neki valamit – gondolta.

A Tulare utcánál nyugatra fordult átszelve a Southern Pacific vágányait, odaért a 6. utcához, azután délnek fordult. Néhány perc múlva otthon lesz, a régi kis ház ajtajánál lesz; minden olyan, mint valaha; az öregasszony, az öregember, a három húga, az öccse, mindannyian a házban változatlan mindennapjaikat élve.

Már messziről látta a házat, és a szíve hevesen dobogni kezdett. Hirtelen rosszullétet és félelmet érzett, valamit elfelejtett erről a helyről, arról az életről, amelyet mindig utált, valami csúnyát és rosszat. De továbbment, és minél közelebb ért a házhoz, annál lassabban lépkedett. A kerítés kidőlt, és senki sem javította meg. A ház egyszerre nagyon rondának tűnt, és azon tűnődött, hogy az öreg mi a fenéért nem költözött át egy jó szomszédságban levő jobb állapotú házba. Újra látva a házat, érezve a régi valóságát, újra felébredt az iránta érzett össz gyűlölete, és újra távol akart lenni, ahol nem láthatta. Megint azt érezte, mint mikor gyerek volt, a mély, nem igazán érthető gyűlöletet, ami az egész város ellen irányult, a hamissága, hitványsága, a benne élő emberek együgyűsége, az elméik üressége, és úgy tűnt neki, hogy sosem tudna visszatérni egy ilyen helyre. A víz, az jó volt, pompás volt, de hát ott volt még annyi minden más.

Elsétált lassan a ház előtt, mintha nem is tartozna oda, idegennek és kívülállónak érezte magát, mégis érezte, hogy ez az otthona, az a hely, amelyről álmodott, az a hely, amely kínozta, bárhová is ment. Attól félt, hogy valaki talán kijön és meglátja, mert tudta, ha észreveszik, még tán futásnak ered. Mégis, látni akarta őket, mindannyiukat, azt akarta, hogy ott álljanak a szeme előtt, érezze a testük teljes jelenlétét, még meg is szagolná őket, hogy érezze azt a régi, erős orosz-szagot. De ez már túl sok volt. Gyűlölt mindent a városban, és továbbment a sarokig. Ott állt az utcai lámpa alatt megtévesztetten és undorodva; látni akarta Paul öccsét, hogy beszéljen vele, hogy megtudja mi jár a fejében, hogyan viseli el azt, hogy ilyen helyen van, ilyen életet él. Emlékezett rá, hogyan volt ez ővele, mikor olyan idős volt, mint most az öccse, és remélte, hogy adhat majd neki egy kis tanácsot arról, hogy olvasással megóvhatja magát az egyhangúságtól és rondaságtól.

Elfelejtette, hogy reggel óta nem evett, és már hónapok óta arról álmodozott, hogy a konyha régi asztalánál ül, s még egyszer eszik az anyja főztjéből, nézi anyja nagy, pirosposzgás arcát, az anyja pedig komoly és bosszús vele szemben, mégis szereti őt, de elvesztette az étvágyát. Eszébe jutott, hogy várhatna a sarkon, az öccse talán sétálni indul, és láthatná a fiút, beszélhetne vele. – Paul – mondaná, és oroszul szólna hozzá.

A völgy csendessége nyomorgatni kezdte, elvesztve áhíthatát, a völgy egyhangúságának csupán egy formájává válva.

Mégsem tudott elmenni a háztól. Jól láthatta a sarokról, és tudta, hogy be akar menni, hogy az övéi közt legyen, része akart lenni az életüknek; tudta, hogy már hónapok óta ezt akarja, be akar kopogni az ajtón, meg akarja ölelni az anyját és a húgait, be akarja járni a házat, ülni akar a régi székeken, az ágyában akar aludni, beszélni akar az öreggel, az asztalnál akar enni.

És most hirtelen ott termett valami. Valami, amit elfelejtett, amíg nem volt itt, valami igazi, de rút abban az életben, megváltoztatva mindent, megváltoztatva a ház, a város, az egész völgy külsőjét és értelmét, rúttá és valótlaná tette, arra készítette őt, hogy elmenjen, és sose térjen vissza. Sosem tudna visszajönni. Sosem tudna újra belépni a házba, és folytatni az életet ott, ahol abbahagyta.

Egyszer csak a sikátorban találta magát, s arra döbbsent rá, hogy átmászik a kerítésen, és átsétál az udvaron. Az édesanyja már elpalántálta a paradicsomot és a paprikát, s a fejlődő növények illata sűrűnek tűnt, fanyarnak és nagyon nyomasztónak. A konyhában világos volt, és ő csendesen odalopózott remélve, hogy lát majd közülük valakit anélkül, hogy őt bárki is észrevenné. Odament a házhoz, a konyhaablakhoz, és mikor benézett, a legfiatalabb húgát, Mártát látta, amint éppen mosogatott. Látta a régi asztalt, a régi tűzhelyet és Mártát, aki háttal állt neki, s ekkor minden olyan szomorúnak és szánalmasnak tűnt, hogy könnybe lábadt a szeme, és cigarettára akart gyújtani. A cipője talpán meggyújtott egy gyufát, beszívta a füstöt, miközben a kishúgát nézte az öreg házban, mint egy darab egyhangúságot. Minden nagyon nyugodtnak, nagyon tisztának és borzasztóan szomorúnak tűnt, de remélte, hogy az anyja bemegegy a konyhába; látni akarta még egyszer. Meg akarta tudni, hogy a távolléte megváltoztatta-e nagyon? Milyen most? Bosszús-e még mindig az arca? Haragudott magára, amiért nem volt jó fia, amiért nem próbálta meg az édesanyját boldoggá tenni, de tudta, hogy ez lehetetlen.

Látta, amit Paul öccse bement a konyhába egy pohár vízért, és egy pillanatig úgy érezte, hogy a fiú nevét akarja kiáltani, látta minden benne rejlő jóságát, minden szeretetét, meg akarta ragadni öccse arcát és lényét, de túrtörtette magát, mélyeket lélegzett, s ajkait összeszorította.

A fiú a konyhában elveszetteknek, zavartnak, bebörtönzöttnek tűnt. Az öccsét nézve halkan sírni kezdett.

Most már nem akarta látni az anyját. Annyira feldühödne, hogy valami örültséget csinálna. Halkan átment az udvaron, áttemelte magát a kerítésen, kiugrott a sikátorba. Elindult, és a bánata egyre növekedett. Mikor már elég messze volt, és senki sem hallhatta, zokogni kezdett, szívében szenvedélyes szeretet tört fel irántuk, viszont utálta az életük rútságát és egyhangúságát. Arra ébredt, hogy elsiet otthonról, az övéitől, keserűen sírva az éjszaka sötétjében, mert semmit sem tehetett, semmit az égadta világon.

DÖMÖK Márta fordítása